

УДК: 378.1

DOI: 10.15587/2519-4984.2017.105513

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

© Л. Л. Фамілярська

В статті подано підходи викладача закладу післядипломної освіти до розвитку сучасного педагога. Охарактеризовано сутнісні характеристики понять «soft skills» та «hard skills». Здійснено систематизацію особливостей розвитку soft skills у педагогів зі значним досвідом педагогічної діяльності. Наведено результат впровадження навчального курсу в процес підвищення кваліфікації педагогів, що спрямований на розвиток soft skills

Ключові слова: педагог, розвиток, післядипломна освіта, освітнє середовище, мобільність, навчання, комунікація, технології

1. Вступ

В останні роки глобалізація наукової, технологічної, економічної, культурної та освітньої сфер, завдяки сучасним технологіям та мережі Інтернет, значно впливає на розвиток освітнього середовища навчального закладу та освітні нововведення, якими є онлайн університети, електронне та мобільне навчання.

Характерними рисами зазначеного є мобільність, орієнтованість на користувача, персоналізованість. Мобільність, що стає характерною ознакою глобалізованого суспільства та освітнього середовища, впливає на зміни у взаємодії між його суб'єктами, посилює роль інформації та комунікації, зумовлює особливості та характер розвитку сучасної освіти. Відтак набувають значимості особистісні характеристики, які виявляються в ефективній взаємодії з іншими в професійному і освітньому середовищі та визначені як «soft skills».

2. Літературний огляд

Розвиток soft skills в освітньому середовищі активно досліджують сучасні науковці. Так, виявлено, що здійснено їх класифікацію на індивідуальні, комунікативні, управлінські та досліджено можливості розвитку спектру soft skills у студентів під час навчання [1], розглянуто питання напрацювання цих навичок майбутніми програмістами в навчальному процесі [2], досліджено розвиток soft skills у студентів з використанням хмарних сервісів [3].

Проте запропоновані рішення не висвітлюють проблему розвитку soft skills педагога в освітньому середовищі післядипломної педагогічної освіти.

3. Мета та задачі дослідження

Мета дослідження – обґрунтувати та систематизувати підходи до розвитку soft skills педагога в освітньому середовищі післядипломної освіти.

Для досягнення мети були поставлені наступні задачі:

1. проаналізувати ступінь вивчення проблеми розвитку педагога в післядипломній освіті;
2. систематизувати сутнісні характеристики soft skills;
3. охарактеризувати особливості розвитку soft skills педагога у післядипломній освіті.

4. Сутнісна характеристика soft skills

Аналіз наукової та методичної літератури з проблеми підвищення кваліфікації педагогів [4, 5] свідчить про те, що інформатизація виступає однією з основних у контексті модернізації як вищої, так і післядипломної освіти, що вимагає від педагога гнучкості здійснення професійної діяльності в мінливих умовах. За результатами проведеного аналізу виявлено необхідність оновлення у педагогів професійних якостей, зокрема, розвитку soft skills.

Так, очевидним є те, що для вирішення сучасних освітніх завдань, педагогу вже недостатньо набутих професійних якостей в процесі традиційного навчання. Донедавна головним критерієм, на який зверталась увага під час пошуку співробітників, була наявність диплома, що свідчив про вузьку професійну спеціалізацію. Програміст мав уміти створювати програми, журналіст – писати репортажі, а бухгалтер – вести облік, перекладач – володіти іноземною мовою, секретар-друкарка – вміти швидко друкувати, столяр – ремонтувати стілець, водій – знати правила дорожнього руху тощо. Усе інше вважалося позитивним, але не обов'язковим доповненням. Зазначені навички визначено як «hard skills» (жорсткі навички), які характеризують професійні знання, вміння та навички особистості.

Сьогодні ситуація кардинально змінилася і вимогою до фахівця є не тільки наявність hard skills, а й обов'язкова наявність soft skills.

«Soft skills» («м'які навички» або «гнучкі навички») – соціологічний термін, який характеризує перелік особистих характеристик, які так або інакше пов'язані з ефективною взаємодією з іншими людьми: вмінням переконувати, знаходити підхід до людей, міжособистісним спілкуванням, веденням переговорних процесів, роботою в команді, особистісним розвитком, ерудованістю, креативністю, комунікаційною взаємодією, високим рівнем самоорганізації тощо. Зазначимо, що soft skills доповнюють hard skills особистості.

Сучасні вчені характеризують soft skills такими, що дозволяють фахівцю бути успішним незалежно від специфіки та напрямку в якому здійснюється професійна діяльність. Узагальнену характеристику зазначених навичок подано в табл. 1.

Таблиця 1

Коротка характеристика hard skills та soft skills особистості

<i>Hard skills</i> («жорсткі» навички, вузькоспеціальні)	Передбачені в межах конкретної спеціальності, сталих умов освітньої діяльності	Ефективні для вирішення типових завдань, що характерні для однієї сфери діяльності.	Наприклад: професійні знання, технічні знання, кваліфікаційні характеристики.
<i>Soft skills</i> («м'які» навички, універсальні)	Міжпрофесійні, дієві для будь-якого виду діяльності	Дозволяють оперативно адаптуватися до нових умов, при зміні сфери зайнятості чи вирішенні нестандартних завдань.	Наприклад, робота в команді, «реінжиніринг» (готовність робити звичні речі в новий спосіб), лідерство.

Зауважимо, що «жорсткі навички» (hard skills) легко виміряти, вони є досить об'єктивними, а «м'які навички» (soft skills) складно виміряти і тому їх оцінка носить суб'єктивний характер.

Базуючись на результатах аналізу науково-методичної літератури виділяємо три компоненти розвитку soft skills педагога: інформативність, комунікативність, рефлексивність [6, 7]. Показники визначених компонентів, поведінковий прояв яких є відмінним у педагогів різних поколінь (рис. 1), дозволяють стверджувати, що розвиток soft skills у педагогів з усталеними підходами до організації навчання є актуальним питанням і потребує пошуку шляхів його вирішення.

Покоління XX ст.	Покоління XXI ст.
Інформативність (сприймання інформації)	
Звичайна реакція	Швидка реакція
Лінійний (послідовний) підхід	Нелінійний підхід (гіперпосилання)
Переважа паперовим носіям	Переважа електронним носіям
Рефлексивність (опрацювання даних)	
Опрацювання відомостей з одного джерела	Опрацювання відомостей, що надходять безперервно з кількох джерел
Однозадачність	Багатозадачність
Комунікативність (взаємодія)	
Конкуренція	Налаштування на співпрацю
Один	В неперервному контакті
Навчання та гра розділені	Навчання у грі (гейміфікація)
Переважно уникнення нових технологій	Постійне використання нових технологій

Рис. 1. Характеристика компонентів soft skills

Виявлені особливості поведінкового прояву показників soft skills, свідчать про обумовленість їх формування тими умовами освітнього середовища навчального закладу, в якому педагог навчався і отримував спеціальність. Інакше кажучи освітнє середовище XX століття кардинально відрізняється від освітнього середовища XXI століття. Його можна назвати бібліотекою або таким «місцем», де люди шукають або викладають інформацію в процесі синхронної чи асинхронної взаємодії, що зумовлено

еволюцією можливостей інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) [8, 9].

Сьогодні важливими вже є не сталі навички використання педагогом ІКТ в конкретний спосіб, а навички поведінки в електронному середовищі навчання, що передбачає мобільність при вирішенні навчальних завдань в ІКТ-насиченому освітньому середовищі.

Як наслідок, необхідні зміни і у підходах використання потенціалу освітнього електронного середовища, так як можливості онлайн технологій змінюють індивідуальну поведінку особистості, зокрема, методи пошуку потрібної інформації, її аналіз та порівняння.

5. Результати досліджень та їх обговорення

З метою розвитку soft skills педагога на базі комунального закладу «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради в навчальний процес підвищення кваліфікації (курсний та міжкурсний період) впроваджено модульний навчальний курс, що передбачає використання можливостей спеціально розробленого освітнього електронного середовища (е-середовища).

Під освітнім е-середовищем у післядипломній освіті розуміємо упорядковану сукупність компонентів для розвитку та саморозвитку розподілених в освітньому просторі суб'єктів педагогічної комунікації та інформаційної взаємодії, якому властиві нелінійність, динамічність, мобільність та адаптивність.

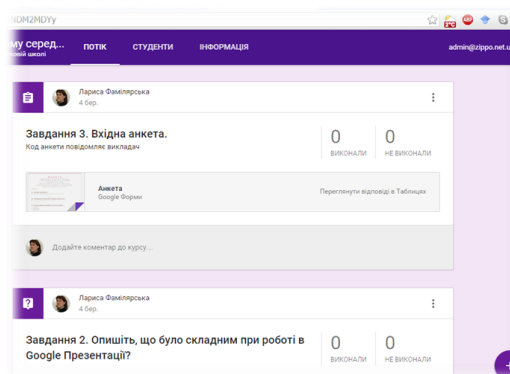

Рис. 2. Елементи навчального курсу в е-середовищі

Зазначимо, що соціальна та навчальна взаємодія в е-середовищі сприяє розвитку soft skills в учасників освітнього процесу: набуттю навички комунікацій-

ної взаємодії, вмінню поважати один одного і не боятися висловити власну думку, відмінну від інших, самоаналізу та самооцінки якості та ефективності власної інформаційно-комунікаційної взаємодії в освітньому середовищі, адаптуванню до способів самоорганізації освітньої взаємодії з використанням сучасних засібних комунікацій тощо. При такому навчанні процес спілкування на семінарі стає електронним або мобільним форумом, чатом, лекції – електронними, практикум – взаємодією в онлайн спільноті фахівців, які інтегруються з традиційними формами навчання.

За результатами проведеного опитування вчителів хімії, української мови, початкової школи та вихователів ДНЗ, які пройшли навчання, виявлено позитивну динаміку розвитку soft skills у педагогів.

Детальний аналіз результатів опитування педагогів засвідчує, що збільшився відсоток позитивного відношення до того, що відбувається (на 35,7 %), що характеризуємо як стан самовизначення педагога; позитивного самоставлення до того, що впроваджується, набутті професійної впевненості та нового досвіду в результаті власної діяльності (на 10,4 %) та адекватної самооцінки реальних подій, організації власної діяльності, що характеризуємо як стан саморегуляції; створення освітніх середовищ та організації ефективної навчальної взаємодії в ньому (на 15,3 %), що характеризуємо як стан самореалізації.

Таким чином, розроблена програма та розвивально-освітнє е-середовище сприяє ефективному розвитку сучасного педагога.

Освітні заходи, що сприяли реалізації позитивних змін виділених компонентів (інформативності, рефлексивності, комунікативності) в освітньому середовищі післядипломної освіти узагальнено на сторінці «LAV 39» [10].

6. Висновки

1. За результатами проведеного аналізу проблеми розвитку особистості в післядипломній освіті виявлено відсутність цілеспрямованої роботи з розвитку soft skills у педагогів, що зумовило пошук шляхів її вирішення.

2. Систематизація сутнісних характеристик soft skills педагога дозволила виявити необхідні умови розвитку фахівця, що забезпечило розробку навчального курсу, як засобу розвитку soft skills педагога у післядипломній освіті.

3. Враховуючи особливості розвитку досвідчених педагогів розроблено розвивально-освітнє е-середовище для розвитку soft skills в післядипломній освіті.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у дослідженні мотивації педагога до розвитку soft skills, як умови конкурентоздатності вчителя.

Література

1. Коваль, К. О. Розвиток «soft skills» у студентів – один з важливих чинників працевлаштування [Текст] / К. О. Коваль // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2015. – № 2. – С. 162–167.
2. Длугунович, Н. А. Soft skills як необхідна складова підготовки ІТ-фахівців [Текст] / Н. А. Длугунович // Вісник Хмельницького національного університету. – 2014. – № 6 (219). – С. 239–242.
3. Тютюнник, А. В. Використання хмарних технологій та soft skills в освітній діяльності студентів та викладачів [Текст]: зб. наук. пр. / А. В. Тютюнник // Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету. – 2015. – № 1. – С. 134–143.
4. Білик, Н. І. Модульно-персонологічний підхід до навчального процесу в системі післядипломної педагогічної освіти [Текст] / Н. І. Білик // Імідж сучасного педагога. – 2004. – № 6. – С. 20–27.
5. Бугайчук, К. Л. Мобільне навчання: сутність і моделі впровадження в навчальний процес вищих навчальних закладів МВС України [Електронний ресурс] / К. Л. Бугайчук // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2012. – № 1 (27). – Режим доступу: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/ilt/article/view/619>
6. Амирова, Л. А. Развитие личностной мобильности в пространстве непрерывного профессионального образования [Текст] / Л. А. Амирова // Образование через всю жизнь: непрерывное образование в интересах устойчивого развития. – 2012. – № 2. – С. 55–57.
7. Сушенцева, Л. Л. Формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах: теорія і практика [Текст]: монографія / Л. Л. Сушенцева; ред. Н. Г. Ничкало. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2011. – 439 с.
8. Биков, В. Ю. Мобільний простір і мобільно орієнтоване середовище інтернет-користувача: особливості модельного подання та освітнього застосування [Текст] / В. Ю. Биков // Інформаційні технології в освіті. – 2013. – № 17. – С. 9–37.
9. Фамілярська, Л. Л. Практика використання хмарних технологій в методиці роботи педагога [Текст] / Л. Л. Фамілярська, Л. А. Кльоц // Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. – 2015. – № 25. – С. 144–148.
10. LAV 39 [Електронний ресурс]. – Facebook. – Режим доступу: www.goo.gl/L7kNCx

*Рекомендовано до публікації д-р пед. наук Антонова О. Є.
Дата надходження рукопису 21.06.2017*

Фамілярська Лариса Леонідівна, кафедра педагогіки й андрагогіки, Комунальний заклад «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради, вул. Михайлівська, 15, м. Житомир, Україна, 10014
E-mail: familiarskaya_la@ukr.net